

Analitik Belge

DAEŞ

Sonrası Radikalizm ve
Aşırılık Yanlısı Düşüncelerin Geleceği
ve Bunlarla Başa Çıkma Yolları

الحوار

مركز الحوار السوري
Syrian Dialogue Center

2019

İçindekiler

Giriş:.....	2
Sempozyumun atmosferine, bağlamına ve tartışılan ana konulara dair genel bakış:.....	3
(İŞİD)'in ve benzeri örgütlerin, genel olarak da aşırılıkçılık düşüncesinin geldiği son nokta ile ilgili bazı notlar:	3
Aşırılıkçılık düşüncelerinin işlevsel rolü ve örgütleri:	4
Diğer tarafların yaptığı gibi devrim güçleri de aşırılıkçı örgütleri kullanabilir mi?	5
Aşırılıkçılık ve radikallik hakkında bazı analizler:	5
Örnek model yokluğunda aşırılıkçılığın tezahürleri:.....	6
Aşırılıkçılığın yayılmasının sosyal ve kültürel etkisi:.....	7
Aşırılıkçılık düşünceleri ve örgütleriyle başa çıkma hakkında bazı dersler ve fikirler:.....	8
Ulusal muhalefet yabancı savaşçıların konusunu hangi şekilde ele almalı?	9

Giriş:

IŞİD örgütünün coğrafi ve mekânsal olarak varlığını kaybetmesinden sonra, araştırmaların çoğu, örgütün doktrin ve düşüncesinin geleceğine odaklanmaya başlamıştır. Bu konuda ileri sürülen en önemli husus; IŞİD fikirlerinin ölmediği ve hala da var olduğu düşüncesi görülmektedir. Bu bağlamda örgütün, Suriye ve Irak'taki coğrafi varlığını yitirdikten sonra "yalnız kurtlar" ve "uyuyan hücreler" sayesinde yeni stratejilere başvuracağı veya yeni bir coğrafi alana geçiş yapacağı düşünülmektedir.

Suriye bağlamında, bu konunun önemi; aşırılıkçılık yanlısı kişilerin (IŞİD kalıntılarının büyük bir bölümü, Suriye Kurtuluş Örgütü'nün liderleri, Din Muhafızları örgütü) ülke kuzeyinde toplanmış olduklarından kaynaklanmaktadır. Bu durum, aşırılıkçılık düşüncesi ve tezahürleriyle nasıl başa çıkılacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Zira bu grupların farklı sayılardaki Suriyeli üyelerinin varlığı göz önüne alındığında, bu tehlikeli olgunun güvenlik, sosyal ve fikri düzeylerdeki sonuçlarıyla başa çıkmak için stratejiler, mekanizmalar ve araçlar aranması gerekliliği açıkça görülmektedir.

IŞİD'in coğrafi varlığını yitirmesinin ardından sosyal, medya ve askeri düzeylerde aşırılıkçılık söylemlerinin gerilediği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla Suriye bağlamında aşırılık olgusuyla başa çıkmak için ileriye dönük okumalar sunmak düşüncesiyle **Suriye Diyalog Merkezi**, aşırılık düşüncesi ve tezahürlerinden kaynaklanan tehlikeli etkilerin tedavisinin yanı sıra toplumsal yapının güçlendirilmesine ve katkıda bulunmayı hedefleyerek cumartesi günü, 4 Mayıs 2019(29 Şaban 1440 H) tarihinde İstanbul'da, "IŞİD Sonrası Aşırılıkçılık Düşüncesinin Geleceği ve Başa Çıkış yolları" başlığıyla nitelikli tartışma panelleri dizisi düzenlemiştir. Panellerde IŞİD ve benzeri örgütlerin askeri olarak mağlup edildikten sonra neye evrileceği, örgütün ortadan kaldırılmasının siyasi, sosyal, güvenlik ve düşünce düzeylerindeki beklenen etkisi, örgütün bıraktığı olumsuz etkileri düzeltmek için uygun araç ve mekanizmaların geliştirilmesi gibi konular ele alınmıştır.

Bu rapor sempozyumun atmosferi ve yapılan tartışmaları okuyucunun önüne sermektedir. Bununla beraber etkinliğin yapılmasının sebepleri, önemi ve hedefleri ele alınarak yapıldığı ortam hakkında genel bilgi verilmiştir.

Rapor, (Chatham House)¹ kuralına dayanarak bildirilerin ve konuşmaların kronolojik düzenine bağlı kalmaksızın hazırlanmıştır. Böylece Okuyucunun, konuların içeriğini anlayabilmesine yardımcı olmak için rapor objektif bir şekilde konular bağlamında düzenlenmiştir.

¹ Chatham House kuralı bağlamında yapılan toplantılarda konuşmacının veya herhangi başka birinin kimliğini açıklamamak şartıyla katılımcılar dinledikleri bilgileri kullanmakta özgürdürler. Buradaki hedef okuyucunun, konuşmacı kim olursa olsun, ona değil konuşmanın içeriğine odaklanmasını sağlamaktır. Chatham House kuralı ile ilgili fazla bilgi için Wikipedia'ya bakınız.

Sempozyumun atmosferine, bağlamına ve tartışılan ana konulara dair genel bakış:

Kurulduğu günden bu yana, Suriye Diyalog Merkezi, aşırılıkçılık ve radikallik olgusunun evrimlerini takip ederek Suriye muhalefet çevrelerine çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Bu kapsamda Devrim ve muhalefet güçlerinin temsilcilerinin katıldığı çeşitli istişare toplantılar düzenlenmekle birlikte raporlar da hazırlamıştır. Ayrıca Toplantılara güvenilir saygın din âlimleri ve kanaat önderlerinin de katıldığını belirtmekte fayda var². Bu "paneller dizisi" Suriye Diyalog Merkezi'nin aşırılıkçılık ve radikallik olgusunu analiz etmek ve bunlarla nasıl başa çıkılacağıyla alakalı çabalarını sürdürmek bağlamında düzenlenmektedir.

Katılımcılar, düzenleyenler tarafından önceden belirlenen eksenlere göre üç saatten fazla süren iki oturumda farklı görüş ve fikirlerini dile getirmişlerdir. Bununla birlikte, düzenleyenler, beyin fırtınalarına ve yeni düşüncelerin doğmasını sağlamak amacıyla kronolojik sıralamaya sıkı sıkıya bağlı kalmadan belirli eksenlerin dışındaki görüş akışına müdahale etmemişlerdir. Katılımcılar arasında İslami hareketler üzerine araştırmacılar, aşırılıkçılık düşüncesi uzmanları, din alimleri, siyaset ve medya aktivistlerinin yanında muhalefet gruplarının temsilcileri de yer almıştır.

Sempozyumunda genel olarak da aşırılıkçılık düşüncesinin gelişmesi ve gelecek ile ilgili çıkarılan derslerin değerlendirilmesi konularına geniş zaman ayrılmıştır. Ayrıca aşırılıkçı örgütlerin pratik tezahürleri, sunulabilecek ılımlı İslami modeller, aşırılıkçılık ve radikalliğin yayılmasının sosyal ve kültürel etkisi ve aşırılıkçılık düşünceleri ve örgütleriyle başa çıkma hakkında dersler ve fikirler de ele alınmıştır. Burada katılımcıların ileri sürdükleri fikirlerin en önemlilerini belirtilen başlıklar altında sunmaya çalışacağız.

(İŞİD)'in ve benzeri örgütlerin, genel olarak da aşırılıkçılık düşüncesinin geldiği son nokta ile ilgili bazı notlar:

Bu konuda bir İslam siyaset düşüncesi uzmanı, İŞİD'e karşı mücadelede mezhepçi terör örgütlerinin kullanılmasının, İŞİD'in ortadan kaldırılmasında pek fazla olumlu sonucunun olmayacağını söylemiştir. Ancak örgütün aktif olduğu yerlerde değişiklik sağlar. Diğer taraftan baskının ve korku siyasetinin devam etmesi, gençlerin aşırılıkçı örgütlere katılmalarına sebep olmaktadır. Cemaatlerin radikalleşmesi ile ilgili araştırmalar yapan başka bir İslam siyaset düşüncesi uzmanı; El Kaide'nin bir devamı olarak İŞİD'in eskiden beridir olduğu biçime döndüğünü, bu şekilde coğrafya insanların ihtiyaçlarını karşılama yükünden kurtulacağını belirtmiştir. Ona göre bu aşmada radikal düşüncenin literatüründe uyuyan hücreler, yetiştirilmiş gençler, yalnız kurtlar ve enerjinin yönlendirilmesi söylemlerinin devreye gireceği kuşkusuzdur. Bu konuda bir delil olarak radikal düşüncenin teorisyenlerinden biri (insanların kalplerine korku yerleştirmek için İslam Dünyasından bize sadece bin adam yeter) şeklindeki sözünü kullanmıştır. Sorasında, zira "devlet kurma" fikrinin aşırılıkçılık teorisyenlerinde göreceli olarak anormal olduğunu belirtmiştir. Aşırılık düşüncesinin özellikle Suriye'de büyük bir darbe aldığını da vurgulamıştır. Başka bir İslam Siyaset Düşüncesi uzmanı aynı şekilde İŞİD ve benzeri aşırılıkçı örgütlerin yaptıkları kötülüklerle itibarlarını yitirdiklerini iddia etmiştir. Onun açısından bu İslam Dünyası için büyük bir hizmettir.

² Fazla Bilgi için <http://sydialogue.org/tr/news/62> ve <http://sydialogue.org/ar/24>

Aynı bağlamda, bir Irak uzmanı IŞİD'in, varlığını yitirdiği düşüncesinin yanlış olduğunu ileri sürmüştür. Zira örgüt yeni biçimlere büründüğü gibi hala Irak'ın batı bölgelerinde ve Suriye'nin doğu bölgelerinde bir şekilde varlık göstermektedir. Daha önce zikredilen mezhepçi grupları kullanarak IŞİD ile mücadele etmenin, gençleri IŞİD'e katılmaya ittiği noktasını da vurgulamıştır. Aslında bazı çevreler, mezhepçileri kullanarak Irak'ta Sünni halk uyanışının bastırılmak istendiğini söylemiştir. Başka bir araştırmacı ölümler ve tutuklarla ilgili verilen rakamların abartılı olduğunu hatırlatarak IŞİD'in kayboluşunun gizemli olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla örgütün gizlenen liderlerinin yeniden ortaya çıkabileceklerini varsaymıştır.

Konuyu başka bir bakış açısından ele alma çerçevesinde bir araştırmacı IŞİD'in ölümü ile ilgili görüşlerin dengeli olması gerektiğine işaret etmiştir. Örgütün tamamen ortadan kaldırılmadığını itiraf etmekle birlikte büyük sayılarda genç gruplarını cezbedecek eski halini kaybetmesini iyimser bir tavırla olumlu bir gelişme olduğunu görmektedir. Örgütün eski halinde bir "hilafet devleti" olarak birçok genci ve eğitilmiş kesimler de dahil olmak üzere farklı kesimlerden insanı aldattığının altını çizmiştir. Fakat durum, IŞİD'in düşüşü, varlığı ve yayılmasıyla ilgili propagandalarla bitirilmiştir. Bu konuda başka bir araştırmacı aynı şekilde devam ederek daha önce IŞİD kadar hiçbir cihatçı örgüt veya farklı herhangi bir örgütün hedef alınmadığını vurgulamıştır. Bu sebeple IŞİD'in liderlerinin ve önemli unsurlarının çoğunun tasfiye edildiğini eklemiştir. Bu pratikte IŞİD'in ortadan kaldırıldığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Bağdadi'nin veya arkadaşlarının görünmelerinin pek fazla önemi yoktur.

Başka bir araştırmacı aşırılıkçı düşüncenin yayılması meselesinin örgütün varlığı meselesinden ayrılması gerekliliğine işaret etmiştir. Bu konuda Ürdün'deki Selefi cihatçı düşünce gibi farklı örnekler de vermiştir. Ona göre Ürdün örneğinde uzun zamandır pratikte faaliyet göstermemesine rağmen Selefi cihatçı düşünce varlığını korumuştur. Dolayısıyla düşüncenin varlığı örgütün varlığıyla bir tutulmamalıdır. Bir Şeriat araştırmacısı şer'i bir açıdan bu konudaki, hariciler ile ilgili hadisleri anlatarak ahir zamanda Deccal'in saflarında savaşacaklarını belirterek aşırılık düşüncesi ve yayılmasının Allah'ın bir kaderi olduğunu ileri sürmüştür. Yine, aşırılıkçı akım örgütlerinin istihbarat örgütleri olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla söz konusu gruplara katılım meselesinin, sadece aşırılıkçı düşünceler benimsemekle ilgili olmadığını istihbarat ağlarının görevlendirilmesinin de etkisi olduğunu iddia etmiştir. Nitekim, bu gruplar tarihi olarak alışılmadık 'batınlık' e yönelmişlerdir. Pragmatik dönüşüm gösteren bazı gruplarda olduğu gibi "teknokrat hükümetler" fikrini ihraç etmeye çalışırken karar vermenin mekanizmalarını kontrolleri altında tutmaktadırlar. Başka bir araştırmacı da bu düşüncenin tarihsel olarak eski olduğunu vurgulamıştır. Zira Al-Awlaki'nin Bin Ladin'le olan yazışmalarında benzer fikirlerini olduğu yerlerde "ağır ayak teorisi" olarak adlandırılmıştır. Konuşmaları sırasında katılımcıların çoğu, aşırılıkçı düşünce ve örgütlerinin geleceği ile ilgili olan değerlendirmelerinde pratik tezahürlerin düşünceden ayrılamaz olduğuna işaret etmişlerdir.

Aşırılıkçılık düşüncelerinin işlevsel rolü ve örgütleri:

Bir Şeriat araştırmacısı aşırılıkçı örgütlerin farklı uluslararası taraflarca kullanıldığına işaret etmiştir. Bazı devletlerin hedeflerine ulaşmak için kullandıkları temel araçlar olarak işlev gördüklerini belirtmiştir. Bu konuda büyük devletler doğrudan yapamayacakları görevleri farklı aşırılıkçı örgütlere yaptırmaktadırlar. Son zamanlarda ise, söz konusu örgütler (karşı devrim

güçleri tarafından) baskı ve yolsuzluk rejimlerini yeniden tesis etmek için kullanılan etkili araçlardan biri haline gelmiştir. Bu bağlamda bir Irak uzmanı IŞİD'in yok edilmesinden söz ederken; İran, ABD, Esad rejimi ve Suriye Demokratik Güçleri gibi etkili güçlerin politikalarını uygulamak için örgütün varlığına muhtaç olduklarını düşündüklerini söylemiştir. Irak'taki Sünni hareketlenmeyi etkisizleştirmek için bazı etkili güçlerin bir işlevsel araç olarak IŞİD'in gelişmesine izin verdiklerini eklemiştir.

Bir araştırmacı da Rusların terör örgütlerini kullanmalarına dikkat çekmiştir. Örneğin İdlib bölgesindeki operasyonların devamı için bahane olarak Suriye'nin kuzeyindeki "Şam Kurtuluş Örgütü" meselesi kullanılmıştır. IŞİD örgütünden de tutukluların bulunduğu bir hapishaneyi hedef alarak bazılarının kaçmasına sebep olan son Rus bombardımanına atıfta bulunmak suretiyle Rusların bu kasıtlı eylemi, meseleyi Türklere ve muhalefete karşı siyasi olarak kullanmak için yapıldığının ihtimali üzerinde durmuştur. Suriyeli bir grubun temsilcisi, Suriye devrimini kötülemek ve bastırmakla genel olarak İslam'ın imajını zedelemek için IŞİD örgütün kullanıldığını vurgulamıştır. Son zamanlardaki örgüte olan empatinin yeniden tesis etme girişimlerinin bir örneği olarak "Bağuz" katliamını hatırlatmıştır. Bu anlamda aşırılıkçı örgütlerin işlevsel rolüne işaret ederken başkalarının kullandığı bir araç olduğu gibi devrimin hedeflere hizmet etmek için kullanılabilirliği ile ilgili tartışmalar yapılmıştır.

Diğer tarafların yaptığı gibi devrim güçleri de aşırılıkçı örgütleri kullanabilir mi?

Aşırılıkçı örgütlerin tarihi, kökenleri ve sonuçları hakkında yaptığı konuşmada, aşırılıkçı örgütler üzerine çalışan bir araştırmacı tarihte suikastlar düzenlemekle ünlü olan Haşhaşiler grubundan söz etmiştir. Zira bir zamanlar Selahaddin-i Eyyubi'yi öldürmeye çalışan bu grup daha sonra hedef değiştirerek Selahaddin tarafından kullanılan işlevsel bir varlığa dönüştürülerek "Haçlı" bir komutana suikast yapmak için kullanılmıştır.

Bir Suriyeli grubun siyasi yetkilisi, yaşanan çok karmaşık bu durumda rejimin dünyanın farklı bölgelerinden mezhepçi milisleri ve paralı askerleri kullanması karşısında, desteklemeden ve beslemeden Esad rejimine karşı mücadelede farklı örgütlerin faaliyetlerinden istifade etmenin yanlış olmadığını belirtmiştir.

Ancak bir siyaset araştırmacısı yukarıdaki yaklaşımın özellikle devrim ve muhalefet güçlerine terörist yakıştırılması yapılabilmesi hususunda açacağı zararın daha büyük olacağını söylemiştir. Başka bir İslami hareketler araştırmacısı, bu fikri destekleyecek şekilde aslında devrimin ve muhalefetin güçlerine bu tür örgütleri kullanmasına izin verilmeyeceğine dikkat çekmiştir. Süper güçlerin terör örgütlerine ikiyüzlü bir yaklaşımla Suriye demokratik güçleri veya Suriye rejimi gibi bazı siyasi partileri terörizmle mücadele eden taraflar olarak nitelendiklerini hatırlatmıştır.

Aşırılıkçılık ve radikallik hakkında bazı analizler:

Aşırılıkçı örgütler üzerine uzman bir araştırmacı, aşırılıkçılık ideolojisinin, Suriye devrimi ve ardından yaşanan olaylar yüzünden Suriye'de büyük bir darbe yediğini belirtmiştir. Suriye devrimi aşırılıkçılık ideolojisinin özellikle de IŞİD'in kötü yüzünü göstermiştir. Nitekim bu konuda İslam Dünyası sloganlarla aldanmıştır. Irak ve Şam İslam Devletine dönüşen Irak İslam

Devleti örgütü yani IŞİD'in Irak toplumunun farklı kesimlerine yaptığı suçlarını görmezden gelerek sempati göstermişlerdir. Ancak bu durum Suriye devriminden sonra değişmiştir. Bununla beraber araştırmacı, aşırılıkçılığın ortaya çıkışının nedenlerini öznel ve nesnel olarak bölündüğünde öznel nedenlerin ortadan kalktığı düşüncesindedir. Ancak mezhepsel sistemin devamı, siyasi baskının varlığı, güvenlik güçleri tahakkümü, mali yolsuzluk, Batı'daki aşırı sağın yükselişi ve ümmet kimliğiyle oynama girişimleri gibi nesnel nedenler varlıklarını korumaktadır. Fakat her halükârda aşırılıkçı düşüncesi büyük ölçüde gerilemesini sağlamıştır. Başka bir araştırmacı yukarıdaki anlatımı destekleyerek IŞİD'in Irak ve Suriye'de itibarını yitirdiğini söylemiştir. Buna rağmen özellikle Arap olmayan İslam ülkeleri başta olmak üzere çeşitli İslam ülkelerinde örgüte olan bakış gerektiği kadar değişmemiştir. Zira dil farklılığı, İslam kültür seviyesi zayıflığı ve örgütün propagandadaki başarılı mekanizmaları desteğin devam etmesini sağlıyor.

Bu bağlamda başka bir aşırılıkçı örgütler araştırmacısı; aşırılıkçı ideolojinin gerilemesi düşüncesine yenik düşmemek gerektiğini söylemiştir. Bu konudaki argümanı; aşırılıkçı ideolojinin görünürlüğünün doğrudan güvenlik durumuyla ilgili olmasındandır. Dolayısıyla farklı biçimlere bürünebilmesini düşünerek yeniden yükseltilirliğini göz ardı etmemek lazım. Özellikle Suriye devrimi organlarındaki askeri, sivil ve dini zaafları dikkate alarak beklenmeyen sürprizlerle karşılanabildiği hatırlanmalıdır. Hele ki üzerinde çalışılması gereken büyük fikri boşlukların bulunduğu ve devrimci grupların aşırılıkçı örgütleri kullanılması ile ilgili hususlar söz konusuysa.

Örnek model yokluğunda aşırılıkçılığın tezahürleri:

Görüldüğü gibi panellerde aşırılıkçılık olgusu ve sonuçlarının farklı yönleri derin bir biçimde tartışılmıştır. Konuşmalarda ileri sürülen önemli noktalardan biri alternatif model ve projelerin yoksunluğu ile ilgiliydi. Bu konuda bir araştırmacı bazı İslami akım ve partilerin demokrasi ve parlamento çatısı altında çalışmaya başlayarak siyasi alternatif olma özelliklerini yitirmesiyle gençlerin aşırılıkçı örgütlere katılmalarına neden olmuştur. Buna cevap olarak başka bir araştırmacı, Cezayir'de ve Mısır'da yaşananları örnek göstererek siyasete katılım sürecinde İslami akımlara darbelerle yapılan haksızlıkların gençleri aşırıcılığa ittiğini iddia etmiştir. Aynı bağlamda başka bir araştırmacı İslami hareketlerin başarısızlığının aşırılıkçıların tekrarlanan başarısızlıklarında kendilerini haklı göstermeye yardımcı olduğunu savunmuştur.

Bir İslam Düşüncesi araştırmacısı demokrasi, parlamento ve benzeri ithal ve eklemlenme terimlerin benimsenmesi dışında otantik cevaplar sunan bir İslam rönesans projesi yoksunluğunun aşırılıkçılık ideolojilerinin evrilmesine yol açtığını ileri sürmüştür. Ancak başka bir araştırmacı İslam ruhunun farklı medeniyet ve kültürlerden ödünç almaya açık olduğunu savunmuştur. Örneğin Hz. Peygamber'in sahabeleri de farkı kültürlerle açtılar. Önceki araştırmacı bu yaklaşımı reddetmeden bu konuda diğer medeniyet ve kültürlerden ne alınabileceğini ve İslam ile çeliştiği için neyin alınamayacağını ayırt etmenin gerekliliğini vurgulamıştır.

Buna karşın bir siyaset bilimcisi, Suriye devriminde yaşanan duruma atıfta bulunarak, aşırılıkçılık yanlısı örgütler tarafından karşılanan gençlerin özlemlerini İslami ve siyasal modeller üzerinden karşılanmanın yanlış olacağını belirtmiştir. Çünkü bu, devrimi farklı aşırılıkçılık yanlıların gözleriyle okumak olacaktır ancak. Fikrini vurgulamak çerçevesinde bazı

grupların aşırılıkçı örgütlerin desteğini kaybetmemek için Suriye devrim bayrağını kullanmada geciktiklerine dikkat çekmiştir. Buna rağmen bazı durumlarda aşırılıkçı örgütler geçmişlerini ve ideolojik bakış açılarını göz ardı ederek birçok konuda bir pragmatik yaklaşım benimsemiştir.

Bir aşırılıkçı örgütler uzmanı, aşırılıkçılık düşüncesinin ortadan kalmasının, başarılı bir İslami projenin hayata geçirilmesine bağlanmaması gerekliliğine işaret etmiştir. Nitekim, şu anki şartlarda böyle bir projenin hayata geçirilebilirliği söz konusu değildir. Dolayısıyla gençleri hayali ideal İslami projelerle fazla umutlandırmadan çalışmaları var olan yapıların reform edilmesiyle kısıtlı tutulmalıdır. Başka bir şeriat araştırmacısı şeriat geleneğinde bilinen sünnetler bidatleri yok eder kuralını hatırlatarak alternatif yokluğunda aşırılıkçılık düşüncesinin yayılmasının normalliğini tekrar dile getirmiştir. Ona göre bu konuda din adamlarının gençlerin sorunlarını önemsemesi hususu çok etkilidir. Bir Suriyeli grubun temsilcisi Hz. Peygamberin (Müslümanların parçalara bölündükleri bir zamanda çıkacaklar) sözünü zikrederek önceki araştırmacının fikrini teyit etmiştir. Yani bu tür örgütler sosyal dayanışmanın ve iç uyumun yokluğundan faydalanmaktadırlar. Bu nokta, Irak ve Suriye’de olduğu gibi bir siyaset araştırmacısı tarafından aşırılıkçı örgütlerin, halkın gözünde devletlerin ve kurumların yıkıldığı ortamlarda büyüdüklerini ileri sürülerek vurgulanmıştır. Zira orada bu örgütler devletin yokluğundan ve toplumun farklı grupları arasındaki sosyal sözleşme olmamasından kaynaklanan boşlukları doldurmuşlardır.

Aşırılıkçılığın yayılmasının sosyal ve kültürel etkisi:

Bir İslam düşüncesi araştırmacısı, aşırılıkçılık düşüncesinin ve örgütlerinin uzun vadeli etkilerinden söz ederken düşünce ve örgütlere üye olanların ailelerinin ve çocuklarının belirsiz geleceğine dikkat çekmiştir. Bu anlamda ailelerin, çocukların ve akrabaların ve ebeveynlerinin seçimlerinden olumsuz etkilenecekleri kuşkusuzdur. Özellikle toplumun onlara bakışı bu konuda kritik önem taşımaktadır. Araştırmacının değindiği şekilde bazı haberler aşırılıkçı örgütlerin üyelerinin eşleri, kardeşleri ve akrabalarının rejim tarafından tutuklanmaktadır. Bu tavır ve karşı devrim gibi farklı faktörler aşırılıkçı düşüncenin yeniden canlanmasını sağlayacaktır. Araştırmacıya göre bu bağlamda Kuzey Suriye bir örnek olarak gösterilebilir. Oradaki yaşayan insanlar Rusya’nın ve rejimin saldırıları karşısında çaresizdirler. Dolayısıyla aşırılıkçı örgütlere başvurmaları ihtimal dâhilindedir. Bu ihtimal küçük gruplara bölünüp birbirleriyle uğraşan askeri birliklerin onları savunmaz bırakmasıyla daha da güçlenecektir.

Diğer taraftan başka bir araştırmacı, aşırılıkçı örgütlerin üyeleri ve ailelerinin, aşırılıkçı düşüncenin yayılmasının tohumları olarak görülmesinin abartılı bir fikir olduğunu belirtmiştir. Çünkü insanların büyük kısmı düşünceleri benimseyerek inandıkları için değil maddi menfaatler sağlamak için örgütlere katılmıştır.

Başka bir araştırmacı intikam duygusuyla IŞİD’e üye olanların ailelerine saldırıldığına ve daha önce üye olan kadınların toplandıkları bir kampta şeriat uygulamak için bir kadın grubu oluşturduğu hususlarına dikkat çekmiştir. Tüm bunlar örgütün aşırılıkçı düşüncesi ve muhalif gruplarla savaşları toplumu derin bir şekilde yaraladığı anlamına gelmektedir. Başka bir araştırmacı cihat şarkılarıyla aşırılıkçı örgütlerin, gençlerin duygusal damarlarına dokunduklarını söylemiştir. Bu şekilde gençlerin duygularını ve hislerini etkileyebilmiştir. Özellikle de ümmet ve halkın sorunlarının ezgilerde dillendirilmesi, gençlerin duygusal ve hissi bilinçlerinde derin bir çelişki yaratmaktadır.

Aşırılıkçılık düşünceleri ve örgütleriyle başa çıkma hakkında bazı dersler ve fikirler:

Aşırılıkçılık düşüncesinin faktörleri, pratikleri, beslendiği nedenlerle ilgili konuşmalarda katılımcılar tarafından aşırılıkçılık düşünce ve örgütleriyle başa çıkmak için farklı dersler ve fikirler sunulmuştur. Tartışılan konulardan biri yukarıda işaret edilen diğer taraflar gibi aşırılıkçı örgütlerin kullanılma olasılığı konusu olmuştur. Bir araştırmacı şu şekilde konuşmuştur: Suriye'nin toplumsal yapısının aşırılıkçı örgütler ile iç içe geçmesi, El Kaide düşüncesinin reddedildiği halde tedrici olarak tedbirli bir şekilde El-Nusra Cephesi'nin muhatap alınmasını gerekli kıldığını ileri sürmüştür. Bu tutum El-Nusra Cephesi'nin Suriye devrim güçleri arasında bulunmasına meşruluk kazandırmıştır. Aslında bu anlamda yapılan koordinasyon ve ittifaklar El-Nusra Cephesi'ni ılımlılığa çekmek için yapılmıştır. Bu durum Suriye kurtuluş örgütü için de geçerlidir. Ancak El-Nusra Cephesi'nin diğer gruplara yaptığı saldırılar bu tavrın gerçekçiliği ile ilgili şüpheler getirmiştir. Dolayısıyla uygulanan asimilasyon ve ılımlılandırma politikasının etkinliği tartışılmıştır. Bazıları tüm aşırılıkçılık örgütlerinden ve ondan etkilenenlerden bütünüyle ayrılma politikasını önermişlerdir. Ancak araştırmacı, Suriye Kurtuluş Örgütü'nün zaten küresel cihattan uzaklaşarak yerel bir örgüt haline geldiğini söylemiştir. Hatta varlığını korumak için de tüm ülkelerle ittifak kurmaya açık olduğunu belirtmiştir. Bir grubun siyasi temsilciliğini yapmış bir kişi aynı fikirde olup bu karmaşık konuda her şeye rağmen tedbirli davranılması gerektiğine işaret etmiştir. Bu tavır rejime karşı mücadelelerde Suriye Kurtuluş Örgütü'nün yer almasına izin vermek ve başka örgütlerle olan ihtilafları en aza indirgeyerek varlıklarından faydalanmasının doğruluğu fikrini güçlendirmektedir.

Bir aşırılıkçı örgütler uzmanı, düşünsel tutum ile güvenlik ve askeri taktikler arasında bir ayırım yapılmasının gerekliliğine işaret etti. Ona göre düşünce düzeyinde aynı mesafede durarak tüm aşırılıkçı örgütlerle olan ilişkiler kesilmelidir. Ancak güvenlik ve askeri taktiklerde çıkarlara göre hareket edilebilir. Ancak bir aşırılıkçı örgütler uzmanı sahada da hiçbir şekilde aşırılıkçı örgütlerle çalışılmaması gerektiğini dile getirmiştir. Bir Irak uzmanı ise çeşitli düşmanları aynı anda bir araya getirmemek için konuşmalar ve açıklamalarda örgütler arasında ayırım yapılmasının daha doğru olduğunu belirtmiştir.

Bir aşırılıkçılık düşüncesi uzmanı, yorumunda şeriat gayelerini öne çıkarırken kafirlerin savaş bahanesi olarak kabul edilmesi ve "Dar-ul Küfr ve Dar-ul Islam" terimlerinin kullanılması gibi aşırılıkçı düşünce yanlılarının kullandıkları eski fihhi ictihatların aşılmasının önemi üzerinde durmuştur. Çünkü bu terimlerin kullanılması aşırılık yanlılarının şeriatın anlamlarını basitleştirilmesine ve indirgendirilmesine sebep olmaktadır. Daha sonra da düşünceleri gençler arasında yayılarak olgu haline gelmektedir.

Bir araştırmacı, kadınlara yönelik çalışmalarda din kadınlarının eğitilmesini önemli görmüştür. Çünkü bir kadın için başka bir kadının sözü daha etkili olacaktır. Bu konu da büyük bir eksikliğin olduğunun altını çizmiştir ki etkisiz hale getirilen IŞİD kadınlarının tutuldukları kampta ve yaptıkları röportajlarda aşırılıkçı düşüncelere bağlılıklarını devam ettirdikleri açıkça görülmüştür. Konuşan araştırmacıya göre bu konuda yumuşak dil kullanmak daha etkili olacaktır. Bununla beraber sosyal medya, karikatürler ve genel olarak insanların düşüncesini kolay etkileyecek benzer yöntemler de kullanılabilir. Bunu destekleyecek şekilde bir aşırılıkçı örgütler uzmanı gençlerin akıllarına farklı manaları yerleştirmek için bu tür araçların oynayabilecekleri büyük rolü vurgulamıştır. Uzman bir şeriat araştırmacısı ise, medya söylemini seçkin bilimsel söylemden ayırma ihtiyacına dikkat çekmiştir. Derin elitist söylemin

uzamanlar tarafından kullanılmasına karşılık medya söylemi için bazı standartlar belirlemek gerekliliğinin altını çizmiştir. Bu şekilde derin ayrıntıların tartışılması uzmanlara bırakılmış olacaktır.

Ulusal muhalefet yabancı savaşçıların konusunu hangi şekilde ele almalı?

Aşırılıkçılık düşüncesi ve örgütleri konuşulduğunda aşırılıkçı örgütlerdeki yabancı savaşçıların konusu gündeme gelmiştir. Bu konuda bir siyasi aktivist, bir grup aktivistle yazdığı bir bildiri sunmuştur. Bildiri, ülkelere geri gönderilmeli mi yoksa öldürülmeli mi sorularına muhalefetin bakış açısından cevaplayacak bir mahiyettedir. Ona göre aşırılıkçılık ile mücadele başka devletlerin veya başka tarafların savaşı değil bir Suriye iç meselesidir. Aktivist, yabancı savaşçıların durumunun Suriye meselesinin nihai çözümü çerçevesine alınması düşüncesindeydi. Böylece Suriyeliler gibi, suç işlemiş yabancı savaşçılara adil bir yargılama hakkı tanınacaktır. Ona göre, onlara adil yargılama süreci garantilemeden ülkelere geri göndermek insafli bir tavır olmayacaktır. Dolayısıyla bu yöndeki söylemleri olumsuz değerlendirmiştir. Çünkü böyle bir adım Suriyelilere karşı savaştan uzak duranların, ulusal muhalefet güçlerine karşı düşmanlık beslemesine neden olacaktır. Bu yüzden konuya hem hukuki hem de ulusal güvenlik açısından bakılmalıdır. İnsan hakları ilkelerine uygun olarak, hiç kimseye adil yargılanma hakkını garanti etmeyen bir yere iade yapılamaz. Aynı zamanda ortak yargı anlaşmalarına uygun olarak çeşitli ülkelerle de müzakere yürütülebileceğini söylemiştir. Son olarak, farklı yöntem ve pratiklerle Suriyeli muhalefet güçlerinin aşırılıkçılık ve örgütlerinden uzak durmaları gerektiğine işaret etmiştir. Bu bağlamda Suriye devrim bayrağının ve Arap birliğindeki koltuğunun tüm taraflarca benimsenmesini savunmuştur.

مركز الحوار السوري
Syrian Dialogue Center

sydialogue

www.sydialogue.com

